

Bölüm 6

CUMHURİYET'İN 100. YILINDA TÜRKİYE'DE PARA POLİTİKASI

*Erkam Emin AYVAZ¹
Alper ASLAN²*

1. Giriş

Ülkeler uyguladığı çeşitli ekonomik politikalar ile büyümeyi dengeli bir duruma sokma gayreti içerisindeyler. Bu kapsamda enflasyonsuz ve deflasyonuz bir gelişimi sağlamaya çalışırlar. Bu kapsamda uygulanan politikalardan biri para politikasıdır (Öçal, 1985). Para politikası, bir ülkenin merkez bankası tarafından uygulanan ve ekonomik aktiviteyi yönlendirmeyi amaçlayan bir dizi önlem ve karardır. Merkez Bankası faiz oranlarını ve para arzını kontrol ederek enflasyonu, ekonomik büyümeyi, istihdamı ve diğer makroekonomik değişkenleri etkilemektedir (Karabıyık, 2020). Bir diğer tanımda para politikası, paranın arzını, kredi hacmini, kredinin sektörel dağılımını, ekonominin likit seviyesini ve kredilerin masraflarının kontrolü amacıyla merkez bankasının uyguladığı politika olarak tanımlanmaktadır (Güllap, 1973).

Para politikasının önemi göz ardı edilemez. Para politikası, fiyat istikrarı, tam istihdam ve ekonomik büyüme gibi makroekonomik hedeflere ulaşmak amacıyla

¹ Öğr. Gör., Erciyes Üniversitesi Havacılık ve Uzay Bilimleri Fakültesi, erkameminayvaz@erciyes.edu.tr, ORCID iD: 0000-0001-8213-5117

¹ Prof. Dr., Erciyes Üniversitesi Havacılık ve Uzay Bilimleri Fakültesi, 0000-0003-1408-0921, alperaslan@erciyes.edu.tr ORCID iD: 0000-0003-1408-0921

ve ilgili sektörlerin canlanmasını sağlayarak ekonomik faaliyetin daha dengeli bir yapıya kavuşmasına yol açmıştır (TCMB, 2021).

TCMB, 2021 mart ayında politika faizini %17'den %19'a yükselterek önleyici ve güçlü bir parasal sıkılaştırma gerçekleştirmiştir. Enflasyondaki düşüş sürecini hızlandırmak ve orta vadeli hedeflere ulaşılmasını kolaylaştırmak amacıyla TCMB, 2021 yılının ikinci çeyreği boyunca parasal duruştaki sıkılık düzeyini koruyacağı taahhüdünü iletmiştir. Bu çerçevede, Nisan-Ağustos döneminde politika faizi değiştirilmemiştir (TCMB, 2021).

Sonuç

Türkiye'nin 100 yıllık para politikası, çok çeşitli dönemler ve zorluklarla dolu bir geçmiş yansıtmaktadır. Bu süre zarfında, ülke birçok ekonomik, siyasi ve toplumsal dönüşüm yaşamış ve bu değişiklikler para politikasını da etkilemiştir. Özellikle son yıllarda Türkiye, enflasyon hedeflemesi rejimini benimseyerek para politikasında önemli bir değişiklik yapmış ve bu değişiklik ekonomik istikrarı artırmada önemli bir araç haline gelmiştir. Bu süreçte Merkez Bankası'nın bağımsızlığına daha fazla vurgu yapılması, para politikasının daha şeffaf bir şekilde iletişimini sağlamış ve piyasa katılımcılarına daha fazla güven sunmuştur.

Son yıllarda ekonomik krizler ve döviz kuru dalgalanmaları gibi zorluklarla karşılaşan Türkiye, parasal politikalarını sıkılaştırarak finansal istikrarı koruma yolunda adımlar atmıştır. Ancak, enflasyon hedeflerine ulaşmada bazen zorluklar yaşanmış ve uluslararası piyasalardaki olaylar da bu süreci etkilemiştir. Bu bağlamda, Türkiye'nin para politikası tarihi, dengelemeye çalıştığı karmaşık ekonomik ve politik dinamiklerle şekillenmiştir.

Gelecekte Türkiye, enflasyonla mücadelede ve ekonomik istikrarı sürdürmede para politikasının önemini sürdürecektir. Merkez Bankası, bağımsızlığını koruyarak ve şeffaf iletişimle, ekonomik dalgalanmalara karşı dirençli bir para politikası uygulamak için çalışmaya devam edecektir. Bu, Türkiye'nin ekonomik büyümesini sürdürme ve finansal istikrarı sağlama yolundaki kararlılığının bir yansıması olarak önemini koruyacaktır.

Kaynaklar

- Acar, Y. (2009). *Tarihsel Açından Türkiye Ekonomisi ve İzlenen İktisadi Politikalar (1923-1963)*. Dora Yayınları.
- Akçay, M. A. (1997). *Para Politikası Araçları Türkiye ve Çeşitli Ülkelerdeki Uygulamalar*. Devlet Planlama Teşkilatı.

- Akdiş, M. (1996). *Para Politikalarının Ekonomik İstikrar Üzerinde Etkinliği ve Türkiye*. Afyon Kocatepe Üniversitesi Yayınları.
- Albayrak, M. (2004). *Türk Siyasi Tarihinde Demokrat Parti (1946-1960)*. Phoenix Yayınevi.
- Albrizio, S., Choi, S., Furceri, D., & Yoon, C. (2019). International Bank Lending Channel of Monetary Policy. *SSRN Electronic Journal*. <https://doi.org/10.2139/ssrn.3490520>
- Arslan, M. (2016). 2. Dünya Savaşı ve Türkiye'de Savaş Ekonomisi. *Aydın Toplum ve İnsan Dergisi*, 2(2), 1-14.
- Bakır, C. (2007). *Merkezdeki Banka: Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Ve Uluslararası Bir Karşılaştırma*. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Balmumcu, Ö., & Süslü, B. (2017). Para Politikası Açısından Türkiye'de 2001 ve 2008 Kriz Deneyimleri. *Finans Politik & Ekonomik Yorumlar*, 54(626), 9-32.
- Barışık, S., & Çetintaş, H. (2008). Para Politikası Araçlarının Etkinliği Perspektifinden Türkiye'de Zorunlu Karşılıkların GSYİH ve Yatırımlar Üzerindeki Etkileri: 1987-2004 Dönemine İlişkin Ekonometrik Analiz. *Akdeniz İ.İ.B.F. Dergisi*, 16, 116-138.
- Berger, W. (2006). International Interdependence and the Welfare Effects of Monetary Policy. *International Review of Economics & Finance*. <https://doi.org/10.1016/j.iref.2004.09.004>
- Birinci, Y. (1989). Enflasyon, Para Politikası ve Stratejileri. *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası*, 47, 19-30.
- Boratav, K. (2005). *Türkiye'de Devletçilik*. İmge Kitabevi.
- Bulutay, T., Tezel, Y. S., & Yıldırım, N. (1974). *Türkiye Milli Geliri 1923-1948*. Ankara Üniversitesi Yayınevi.
- Ceylan, E. (2010). *Para Politikası Amaçları, Araçları, Türkiye'de 1980 Sonrası İzlenen Para Politikası Uygulamaları ve 2000 Yılı Sonrası Türk Dış Ticaretindeki Gelişmeler*. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Çalık, Ü. (2012). Demokrat Parti Dönemi İktisat Politikalarına Yeni Bir Yaklaşım. *Liberal Düşünce*, 17(65), 187-197.
- Çelebi, M. (1998). *1986-1995 Döneminde Para Politikası ve Merkez Bankası Analitik Bilançosu*. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Çetin, M. Ö. (2016). Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası (TCMB) Para Politikası Uygulamalarının Gelişimi. *Finansal Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi*, 8(14), 67. <https://doi.org/10.14784/jfrs.87278>
- Dünder, F. B. (1971). *Türkiye'de Planlı Dönemde Para Politikası*. Ankara İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi.
- Ehrmann, M., Fratzscher, M., Haan, J. d., & Jansen, D.-J. (2008). *Central Bank Communication and Monetary Policy: A Survey of Theory and Evidence*. <https://doi.org/10.3386/w13932>
- Erdoğan, Z. (2008). *1950-1960 Döneminde Türkiye'de İzlenen İktisat Politikalarının Analizi* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Eren, A. (1999). *Türkiye'nin Ekonomik Yapısı Ve Güncel Sorunlar*. Muğla Üniversitesi Yayınları.
- Eren, A. (2001). *Türk İktisat Tarihi Ders Notları*.
- Eroğlu, Ö. (2004). *Para Teorisi ve Politikası Ders Notları*. Süleyman Demirel Üniversitesi Yayınları.

- Eryüzlü, H. (2020). COVID-19 Ekonomik Etkileri ve Tedbirler: Türkiye'de "Helikopter Para" Uygulaması. *Ekonomi Maliye İşletme Dergisi*, 3(1), 10-19. <https://doi.org/10.46737/emid.745621>
- Friedman, M. (1961). The Lag in Effect of Monetary Policy. *Journal of Political Economy*, 69(5), 447-466. <https://www.jstor.org/stable/1828534>
- Glocker, C., & Towbin, P. (2012). Reserve Requirements for Price and Financial Stability: When Are They Effective? *International Journal of Central Banking*, 8(1), 65-113.
- Goodfriend, M. (2007). How the World Achieved Consensus on Monetary Policy. *Journal of Economic Perspectives*. <https://doi.org/10.1257/jep.21.4.47>
- Güllap, T. (1973). *Türkiye Ekonomisinde Talep Enflasyonu 1950-1960*. Baylan Matbaası.
- Gümüş, T., & Topoğlu, E. (2022). Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Politika Faiz Kararının TL/ABD Doları Kuruna Etkisinin İncelenmesi. *Journal of Banking and Financial Research*. <https://doi.org/10.55026/jobaf.1192158>
- Güneş, H. (1990). *Türkiye'de Para Arzını Kontrol Araçlarının Etkinliği*. İstanbul Ticaret Odası.
- Javid, M., & Munir, K. (2010). The Price Puzzle and Monetary Policy Transmission Mechanism In Pakistan: Structural Vector Autoregressive Approach. *The Pakistan Development Review*. <https://doi.org/10.30541/v49i4iipp.449-460>
- Karabıyık, C. (2020). Türkiye'de Uluslararası İktisadi Dalgalanmaların Yayılma Etkisi ve Konjonktür Karşıtı Para Politikası. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi*, 15(3), 1095-1118.
- Kazgan, H., Öztürk, M., & Koraltürk, M. (2000). *Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası*. Creative Yayınları.
- Kepenek, Y., & Yentürk, N. (1994). *Türkiye Ekonomisi*.
- Kepenek, Y., & Yentürk, N. (2010). *Türkiye Ekonomisi* (23. bs). Remzi Kitabevi.
- Lipsev, R. G., Steiner, P. O., & Purvis, D. D. (1984). *İktisat*. Bilim Teknik Yayınevi.
- McKibbin, W. J., Morris, A. C., Panton, A., & Wilcoxon, P. J. (2017). Climate Change and Monetary Policy: Dealing With Disruption. *SSRN Electronic Journal*. <https://doi.org/10.2139/ssrn.3084399>
- Mishkin, F. S. (1995). Symposium on the Monetary Transmission Mechanism. *Journal of Economic Perspectives*, 9(4), 3-10.
- Öçal, T. (1985). *Para Teorisi ve Politikası*. Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Önder, T. (2005). *Para Politikası: Araçları, Amaçları ve Türkiye Uygulaması* [Uzmanlık Yeterlilik Tezi]. Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası.
- Öneş, A. B. (2000). *1960-1970 Döneminde Türkiye'de Uygulanan Para Politikası*. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Özatay, F. (2011). *Parasal İktisat Kuram ve Politika* (2. bs). Efil Yayınevi.
- Özçelik, M., & Süşay, A. (2022). Ekonomik Büyüme ile Kredi Hacmi, Dış Ticaret Dengesi ve Faiz Oranları Arasındaki İlişkinin Analizi: Türkiye Örneği. *IDEA STUDIES Journal*, 8(42), 383-395. <https://doi.org/10.29228/ideas>
- Parasız, M. I. (2020). *Türkiye Ekonomisi 1923'den Günümüze İktisat ve İstikrar Politikaları* (2. bs). Ezgi Kitabevi.
- Pirimoğlu, A. B. (1991). *Para Politikası*.
- Ramey, V. A. (2016). *Macroeconomic Shocks and Their Propagation*. <https://doi.org/10.3386/w21978>
- Sarı, Y. (2007). Cumhuriyetten Günümüze Türkiye'de Uygulanan Para Politikaları. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 4(7), 1-21.

- Serel, A., & Özkurt, İ. C. (2014). Geleneksel Olmayan Para Politikası Araçları ve Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası. *Journal of Management and Economics Research*, 22, 56-56. <https://doi.org/10.11611/jmer247>
- Soyak, A. (2003). Türkiye'de İktisadi Planlama : DPT'ye İhtiyaç Var Mı? *Doğuş Üniversitesi Dergisi*, 4(2), 167-182.
- T.C. Maliye Bakanlığı. (t.y.). *Yıllık Rapor*.
- TCMB. (1991). *Yıllık Rapor*.
- TCMB. (2008). *2009 Yılında Para ve Kur Politikası*.
- TCMB. (2009a). *2010 Yılında Para ve Kur Politikası*.
- TCMB. (2009b). *Faiz Oranlarına İlişkin Basın Duyurusu*.
- TCMB. (2010). *2011 Yılında Para ve Kur Politikası*.
- TCMB. (2011). *2012 Yılında Para ve Kur Politikası*.
- TCMB. (2013). *Enflasyon Raporu 2013-IV*.
- TCMB. (2019). *2020 Yılı Para ve Kur Politikası*.
- TCMB. (2020). *2021 Yılı Para ve Kur Politikası*.
- TCMB. (2021). *2022 Yılı Para ve Kur Politikası*.
- Thornton, D. L. (1986). The Discount Rate and Market Interest Rates: Theory and Evidence. *Federal Reserve Bank of St. Louis Review*, 68(7), 5-21.
- Tiryaki, H. N. (2021). Türkiye'de Özel Sektöre Sağlanan Kredilerle Ekonomik Büyüme Arasındaki İlişki: 1998-2020. *Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. <https://doi.org/10.33905/bseusbed.910446>
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2023, Ekim 20). *Konularına Göre İstatistikler*.
- Tüzün, O., & Kahyaoğlu, H. (2021). Getiri Eğrisi Makroekonomi Bağlantısı: Türkiye Örneği. *Optimum Ekonomi ve Yönetim Bilimleri Dergisi*, 8(2), 197-222. <https://doi.org/10.17541/optimum.799532>
- Ürkmez, E. (2023). Enflasyon ile Tüketici Kredisi Faiz Oranları Arasındaki ilişkinin Toda-Yamamoto Nedensellik Yöntemi ile Analizi: Türkiye Örneği. İçinde *Granger Nedensellik Sinamasında Yeni Yaklaşımlar*. Özgür Yayınları. <https://doi.org/10.58830/ozgur.pub64.c207>
- Wen, X. (2019). The Connotation and Channel of the Central Bank's Monetary Policy Communication in the Post-Crisis Era and Its Implications for China. *Proceedings of the 3rd International Conference on Culture, Education and Economic Development of Modern Society*. <https://doi.org/10.2991/iccese-19.2019.400>
- Yay, G. G. (1999). Atatürk Döneminde Para Politikası (1923-1938). *Erdem Atatürk Kültür Merkezi Dergisi*, 11(31), 289-319.